

Для того, щоб детальніше вивчити адаптаційні проблеми студентів, нами було проведено діагностичне дослідження за допомогою опитувальника серед майбутніх інженерів педагогів першого-третього курсів Київського національного університету технологій та дизайну. Опитувальник включав запитання на виявлення рівня працездатності, психоемоційного стану, задоволеності міжособистісними стосунками із одногрупниками та викладачами тощо.

Ми виявили, що найбільш адаптованими є студенти третього курсу, вони, переважно, більш впевнені у собі, цілеспрямовані, мають невисокий рівень тривожності. Студенти другого курсу ще не зовсім впевнені в своїх діях. А студенти-першокурсники, хоч і мають певні проблеми з адаптацією, але намагаються створювати позитив і сподіватися на краще, що є правильним, на нашу думку, для підвищення рівня адаптації у ВНЗ. Можемо констатувати, що на третьому курсі адаптивні процеси у студентів переважно завершилися.

На запитання «Чи бачите ви себе у майбутній професії?» – 40 % студентів першого курсу відповіло «так», 60 % – «ні». У той же час 90 % третьокурсників дали позитивну відповідь на дане запитання. Це свідчить про те, що студенти-першокурсники не мають достатньої інформації про обрану спеціальність чи обрали її випадково. Ми фіксували негативну відповідь саме у тих студентів, які проявили недостатній рівень адаптованості. Через причини непорозуміння з одногрупниками, викладачами, через складність навчального матеріалу, невміння самоорганізуватися студенти виявляють невдоволення обраним вищим навчальним закладом та фахом. Також деякі студенти у відповідях підкреслювали бажання займатися саме інженерною роботою в майбутньому, а не педагогічною. Це спонукає задуматися над посиленням мотиваційних аспектів психолого-педагогічної підготовки студентів уже з першого курсу.

Висновки. Процес успішної адаптації вкрай важливий для утвердження професійної спрямованості майбутніх інженерів-педагогів. Він залежить від взаємодії студентів з кураторами навчальних груп, викладачами, з іншими студентами. Тому педагоги мають створювати сприятливий психологічний клімат під час занять, мотивувати ситуації успіху. Також актуальним, на нашу думку, є формування у студентів таких рис характеру, як цілеспрямованість, впевненість та рішучість, що дасть їм змогу краще долати труднощі у навчанні, спілкуванні, а в подальшому і в професійній діяльності. Отже, успішна адаптація майбутніх інженерів-педагогів є важливим фактором формування позитивного ставлення до навчання та майбутньої професії у системі професійно-технічної освіти.

Список використаної літератури

1. Гура С.О. *Організаційно-педагогічні умови адаптації майбутніх інженерів-педагогів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04: «Теорія і методика професійної освіти»* / Гура Світлана Олександрівна; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 20 с.
2. Левківська Г.П. *Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: Навч. посіб. для вищ. навч. закл.* / Г.П. Левківська, В.Є. Сорочинська, В.С. Штифурак; М-во освіти і науки України. Наук.-метод. центр вищ. освіти. – К., 2001. – 128 с.
3. Подоляк Л.Г. *Психологія вищої школи: підручник* / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. Вид. 3-є, випр. і доп. – К.: Карavela, 2011. – 360 с.

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В КУРСІ «РИТОРИКА І МИСТЕЦТВО ПРЕЗЕНТАЦІЇ»

Грицаєнко Л.М.

Україна, м. Київ,

Київський національний університет технологій та дизайну

В статтє отмечена актуальность курса «Риторика и искусство презентации» при подготовке высокопрофессиональных специалистов в области педагогического образования. Проведено исследование о формировании риторической личности будущего педагога, акцентировано внимание на коммуникативной компетентности, а также на применении инновационных форм и активных методов обучения при преподавании дисциплины «Риторика и искусство презентации».

Ключевые слова: *риторика, искусство презентации, коммуникативная компетентность, инновационные образовательные технологии, тренинговые технологии.*

Внаслідок імплементації Закону України «Про вищу освіту» на сучасному етапі в освітній діяльності відбуваються євроінтеграційні процеси. Метою вищих навчальних закладів є підготовка «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [1]. Першочергова роль у реалізації цього завдання покладається на педагога, вчителя, як суб'єкта комунікації, який у сучасних умовах ретранслює інформацію, вчить, виховує, розвиває, формує нове покоління, яке б зміло працювати не тільки в інформаційному суспільстві, а за визначенням ЮНЕСКО – в «суспільстві знань».

Проте людину майбутнього зможе виховати лише педагог – одухотворений інтелігент, вчитель-інтелектуал, златоуст, «який володіє секретами переконуючої комунікації засобами живого слова, ... який зберіг власну душу чистою, любляче серце не втомленим, вуста неложними, розум осяяний благодаттю істини, золоте слово добра й правди окрилений через власну життєтворчість, індивідуальність мікрокосмосу в макрокосмосі «планети людей» [2, 171].

Риторична особистість педагога розкривається у досконалому оволодінні «божественним даром» – красномовством, що означає «здатність, уміння гарно, майстерно говорити; ораторський хист. // Майстерність, доладність мови» [3, 461].

З метою підготовки високопрофесійних фахівців, які б відповідали потребам ринку праці і могли б творчо розкритися, самореалізуватися, студентам галузі знань «Педагогічна освіта» викладається навчальна дисципліна «Риторика і мистецтво презентації», яка інтегрує такі дисципліни, як: «Риторика», «Основи красномовства», «Комунікативні процеси в педагогічній діяльності», «Педагогічна майстерність», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Професійна та наукова комунікація», – формує компетентності педагога, «набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності», тобто «...динамічну комбінацію знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за навчальною програмою» [4, 32].

Метою статті є дослідження формування риторичної особистості майбутнього педагога, зокрема його комунікативної компетентності, при вивченні курсу «Риторика і мистецтво презентації».

Відомі українські педагоги, науковці: І. Зязюн, А. Капська, Г. Сагач, Н. Тарасевич, Л. Мацько, С. Абрамович, В. Вандишев, В. Молдован та ін. відзначають важливість курсу з мистецтва слова при «формуванні риторичної особистості вчителя, який повинен володіти живим словом як інтеграційною якістю професійної майстерності, з установкою на педагогічну діяльність через сформовані спеціальні знання й уміння, через переконаність та ціннісні орієнтації студента на доцільність володіння мистецтвом живого слова у педагогічному процесі, педагогічному спілкуванні» [2, 188]. Вони розуміють риторичну культуру здебільшого як вищий вияв професійно-виконавської культури, педагогічної майстерності. Формування комунікативної компетентності є важливою складовою професіограми викладача.

Таким чином, професійна компетентність педагога розкривається через оволодіння комунікативною компетентністю, головним інструментом педагогічної діяльності – «словом» та має вирішальне значення для досягнення успіху у відповідальній, соціально значущій справі – це навчання та виховання людини майбутнього.

При викладанні курсу «Риторика і мистецтво презентації» звертаємо увагу на основні фактори, що мотивують здобувачів вищої освіти – майбутніх педагогів до високопродуктивної навчально-творчої діяльності:

- обґрунтування актуальності навчального предмета для професійної підготовки та подальшого духовного та творчого росту особистості;
- використання педагогічної майстерності при викладанні навчальної дисципліни шляхом поєднання раціонального та емоційного викладу матеріалу;
- застосування інноваційних форм і активних методів навчання (тренінгових технологій), урізноманітнення способів контакту із студентською аудиторією;
- створення умов для творчого розвитку та самореалізації студентів у процесі вивчення дисципліни, зокрема використання електронних освітніх ресурсів.

Навчальна дисципліна «Риторика і мистецтво презентації» викладається майбутнім педагогам з метою сформувані риторичну особистість як національно свідому, інтелектуальну, творчу, духовну, яка досконало знає і володіє всіма видами та жанрами красномовства, комунікативно виправдано користується засобами рідної мови у конкретній ситуації спілкування, пропагує загальнолюдські ідеали та моральні цінності, прагне до самоосвіти, самовдосконалення, професійного зросту, самореалізації.

Для ефективного засвоєння змісту з курсу «Риторика і мистецтво презентації» і формування комунікативної компетентності та ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів використовуємо поєднання раціонального та емоційного; етосу та пафосу; логічного та художнього (образного) слова, щоб розбудити душу, уяву в слухачів і розвивати у здобувачів вищої освіти творчу активність, виявляти зацікавленість до навчального предмета, спонукати до творчості, креативності, саморозвитку. Визначний педагог мистецтва красномовства 19 століття М. Кошанський писав: «Якщо красномовство розуму з'єднається з красномовством серця, то майже немає сил їм протистояти» [5: 31].

При формуванні риторичної особистості майбутніх педагогів важливим є вивчення красномовства (мистецтва висловлення думки) як в діахронічному аспекті (в період історичного розвитку), так і в синхронному – функціонування мови і мовлення на сучасному етапі у всіх жанрових різновидах: академічному, політичному, дипломатичному, судовому, релігійному, суспільно-побутовому, рекламному та ін. Красномовство в історичному процесі – це формування нашої духовності, культури, національної свідомості, це і є історія українського слова. Простежуючи життя слова, цитуючи кращі зразки з фольклору, із творів письменників, проповідників, педагогів, юристів, політиків та інших просвітителів, світочів людського духу формуємо у студентів національну свідомість, патріотизм, громадянську зрілість, загальнолюдські моральні цінності. На цю особливість мистецтва красномовства у свій час вказував Феофан Прокопович у праці «Про риторичне мистецтво», звертаючись до молоді: «Приступивши до школи красномовства, знайте, що ви прагнете до такої почесної справи, яка сама по собі справді настільки корисна, що її належить викладати не лише для вашого добра, а й на благо... Батьківщини... це є та цариця душ, княгиня мистецтв, яку всі вибирають з уваги на достоїнство...» [6, 185].

З метою вивчення потреб здобувачів вищої освіти, їх прагнень та мотивації діяльності проводимо анкетування студентів на початку викладання курсу «Риторика і мистецтво презентації», під час вивчення та по завершенню, акцентуючи увагу на різних питаннях та проблемах: значущості дисципліни у фаховій підготовці, тематиці занять, характеру викладання матеріалу, вимоги до сучасного педагога й робимо належні висновки, коригуючи процес навчання.

Парадигматика сучасної освіти спрямована на студентоцентризм, тобто перетворення студента з пасивного споживача навчальної інформації в активного творця, що може визначити проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його доцільність. Це передбачає орієнтацію в освітньому

процесі на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей студентів, перехід від поточного до індивідуального навчання з урахуванням потреб і можливостей особистості. Таким чином, підготовка творчо обдарованих фахівців, справжніх професіоналів неможлива без активізації форм та методів навчання.

З метою формування риторичної особистості майбутнього педагога у вітчизняній психолого-педагогічній науці актуальності набувають тренінгові технології, які сприяють максимальній активізації науково-пізнавальної, навчальної та практичної діяльності. І.А. Зязюн відзначає: «Щоб студент міг перейти від учіння до професійної праці, необхідно в процесі учіння створювати відповідні педагогічні умови. У контекстному учінні виокремлюються три базові та множина проміжних, перехідних форм діяльності: академічного типу, класичним зразком якої є інформаційна лекція; квазіпрофесійного – імітаційні і ділові ігри; навчально-професійного – виконання реальних дослідницьких чи практичних функцій, як це відбувається, наприклад, на виробничій практиці» [7, 512-513].

При вивченні курсу «Риторика і мистецтво презентації» обов'язковим стає не тільки використання в освітньому процесі нових наукових знань, але й включення творчого пошуку в навчальну і практичну діяльність. З цією метою студенти під керівництвом викладача проводять окремі семінарські заняття, опановуючи мистецтво презентації. У кінці таких занять викладач дає оцінку роботі учасників освітнього процесу та підводить підсумки. Таке семінарське заняття є соціально-психологічним тренінгом, оскільки зорієнтоване на розвиток соціально-психологічних характеристик (зміна і покращення моделі поведінки, усвідомлення навичок самопрезентації, налагодження контакту з аудиторією, вміння уникати конфліктних ситуацій або з гідністю їх долати, коректування поведінки співбесідника «словом» та ін.); є комунікативним тренінгом: розвиває культуру мовлення, забезпечує розвиток комунікативних умінь, навичок, компетентностей особистості, а також вміння вести міжособистісний і соціальний діалог, виступати публічно.

Проведення семінарського заняття здобувачами вищої освіти передбачає наявність ігрових моментів і розвиває в особистості, що опановує риторичні закони (моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, концептуальний, мовленнєвий, ефективної комунікації, системно-аналітичний) не лише організаторські здібності, але й лідерські якості (тренінг лідерства: керівництво аудиторією, управління конфліктами, конструктивне прийняття рішень, володіння технікою спілкування та ін.); навчає творчо планувати семінарське заняття, активізувати увагу слухачів, тобто оволодіти педагогічною майстерністю. Цим досягається дидактична мета: ретрансляторські функції з передачі інформації замінюються на алгоритм управління навчально-творчою діяльністю, що забезпечує загальне підвищення ефективності процесу засвоєння знань і формування творчого досвіду особистості. Як зауважує Н.М. Тарасевич, – це допомагає майбутнім педагогам усвідомити себе суб'єктом педагогічної діяльності, створити умови для формування гуманної позиції в розумінні мети і завдань власної педагогічної діяльності, опанувати механізми для вирішення педагогічних завдань навчання і виховання, оволодіти елементами педагогічної техніки керування собою і взаємодією з аудиторією [8, 15].

Таким чином, інноваційні форми (тренінги, практичні ситуації, ділові ігри, тематичні дискусії, «мозковий штурм» та ін.) сприяють розвитку практичних навичок, компетентностей, створення ситуації, наближеної до умов професійної діяльності, що стимулює мотивацію до навчання у здобувачів вищої освіти. Досліджуючи тренінг як метод організації навчання майбутніх педагогів, Л.В.-В. Вейланде зазначає, що «крім озброєння вчителя окремими вміннями і навичками, у процесі тренінгового навчання складається його професійна позиція, під дією спеціально організованої групової діяльності значно змінюється його система поглядів на різні соціально-педагогічні явища»[9].

При формуванні риторичної особистості майбутніх педагогів, їх комунікативної компетентності, використовуємо як традиційні форми і методи роботи, так й інноваційні – комунікативні тренінги: студенти на семінарських заняттях виступають з рефератами оглядового, дослідницького, дискусійного характеру, а також, щоб відчувати та досягнути джерела словесного красномовства, готують виступи-декламації: виразне читання поетичних та прозових творів, складають тести, пишуть творчі роботи. Під час виступів слідкують за вербальним та невербальним мовленням і аналізують промови доповідачів. Особлива увага звертається на педагогічну техніку як «вміння організувати себе, посилювати внутрішнє збудження і гальмування та зацікавлювати, навіювати, надихати і стримувати аудиторію; володіти культурою і технікою мовлення, міміки, жестів; вираз обличчя, голос, інтонація» [10].

Важливим аспектом якісної професійної підготовки та формування риторичної культури у здобувачів вищої освіти є застосування електронних освітніх ресурсів: електронні конспекти лекцій, що викладають теми теоретичної складової курсу; методичні вказівки до самостійної роботи студентів, які містять короткий виклад тем, винесених на самостійне опрацювання; індивідуальні завдання, вправи; теми, винесені для проведення бесід, дискусій; тести для проведення поточного, модульного та підсумкового контролів.

Інноваційні освітні технології, зокрема електронні освітні ресурси з навчальної дисципліни «Риторика і мистецтво презентації», що розміщені для студентів у локальній мережі вищого навчального закладу, сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти вміння самостійно аналізувати, репродукувати отримані знання для вирішення професійних і життєвих проблем, скеровуючи освітню діяльність на підготовку творчих, креативних, мислячих по-новому спеціалістів. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів пов'язано з підвищенням якості їх підготовки, професійного зростання, формування загальних та професійних компетентностей.

Таким чином, формуючи риторичну особистість при викладанні курсу «Риторика і мистецтво презентації», акцентуємо увагу:

- на історії красномовства, промовах риторів, щоб, пізнаючи творчу майстерню промовців минулого і сучасності, студенти розкривали для себе їх педагогічну майстерність і вміння володіти аудиторією слухачів;

- на виробленні у майбутніх педагогів комунікативної компетентності через впровадження новітніх технологій в освітній процес;
- на формуванні духовного світу педагога шляхом засвоєння класичної та національної риторичної спадщини мислителів давнього і сучасного світу, шляхом прилучення через мову до культурних надбань рідного народу і людства;
- на формуванні потреби постійного духовного збагачення, зростання та прагнення до професійного вдосконалення, саморозвитку, самопізнання і самовиховання.

Майбутній педагог, випускник вищого навчального закладу, має не лише бути компетентним у професійній галузі, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути готовим до вирішення будь-яких завдань, які ставить перед ним сучасність, забезпечувати розвиток держави в цілому, культурний та духовний розвиток суспільства.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1389941572785572>
2. Сагач Г.М. Риторика: навч. посіб. для студ. серед. і вищ. навч. закладів / Г.М. Сагач. – К.: Ін Юре, 2000. – 568с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
4. Національний освітній глосарій: вища освіта [авт.-уклад.: І.І. Бабин, Я.Я. Болюбаши, А.А. Гармаш та ін.; за ред. Д.В. Табачника, В.Г. Кременя]. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.
5. Сагач Г.М. Золотослів: навч. посіб. для студ. серед. і вищ. навч. закладів / Г.М. Сагач. – К.: Райдуга, 1993. – 378 с.
6. Мацько Л.І. Риторика: навч. посіб. / Л.І. Мацько, О.М. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 311 с.
7. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: [Монографія] / І.А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
8. Тарасевич Н.М. Методичний комплекс «Основи педагогічної майстерності»: зміст і принципи побудови / Н.М. Тарасевич// Педагогічна майстерність як сучасна технологія розвитку особистості вчителя / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 4-6 березня 2002р. – Полтава: АСМІ, 2002. – С.15-19.
9. Вейланде Л.В.-В. Педагогічний тренінг як технологія індустріалізації підготовки фахівця у вищій школі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06vluvh.pdf>
10. Максимюк С.П. Педагогіка. [Електронний ресурс]. Бібліотека українських підручників. – Режим доступу: http://libfree.com/172151743_pedagogikaprofesiogramata_suchasnogo_vchitelya.html

ДИДАКТИЧНИЙ І ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ НАСТУПНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Джаман Т.В., Троцька Ю.В.

Україна, м. Рівне,

*Міжнародний економіко-гуманітарний університет
ім. академіка Степана Дем'янчука*

Сучасна освіта спрямована на розвиток особистості людини, тому можна говорити про наступність як обов'язкову умову цього розвитку. Пропонуємо проаналізувати взаємовплив дидактичного і психологічного аспекту наступності у професійній підготовці майбутніх учителів.

Проблема неперервної ступеневої освіти розроблялася у працях зарубіжних та вітчизняних вчених: А. Гартунга (Hartung A.), Дж. Кідда (Kidd F.R.), А. Корра (Corr A.), П. Ленграна (Lengrand P.), П. Шукла (Shukl P.), В.І. Бондара, С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна, В.А. Козакова, В.А. Лозової, Н.Г. Ничкало П.М. Олійника інших, у яких досліджено особливості процесу навчання людини в різні періоди життя, її мотивації, розвиток пізнавальних інтересів і потреб.

В психолого-педагогічній літературі, поняття “наступність” визначається дослідниками по-різному. Так, деякі з них розглядають її у якості умови формування наукового світогляду особистості; інші - ототожнюють наступність з міжпредметними зв'язками; іноді наступність розуміють як умову реалізації деяких дидактичних принципів, як-то: науковості, доступності, активності і свідомості та систематичності і послідовності навчання. Саме так визначає наступність Український педагогічний словник: “послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчального процесу”. Скажімо, Л.О.Люблінська визначає її як збереження єдиного режиму розумової діяльності школярів. В дослідженнях К.Г.Делікатного наступність розглядається як дотримання визначених вимог до учнів при переході від одної освітньої ланки до другої, або від одного класу в інший.

Специфіка, зокрема, професійної підготовки майбутнього вчителя ІМ потребує підсилення спрямованості принципів на формування особистості майбутнього фахівця в умовах одночасного отримання загальноосвітніх і професійних знань.

Відповідно до наказу №1176 від 14.08 2013 року Міністерства освіти і науки України про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, було встановлено наступні аспекти освітньої діяльності: визначено пріоритети системи педагогічної освіти, уточнено зміст педагогічної освіти, конкретизовано організацію навчання, визначено освітньо-кваліфікаційні рівні та кваліфікації освіти та ін.